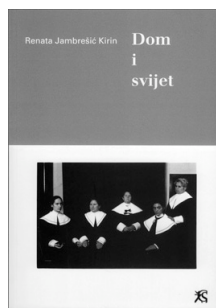

Renata Jambrešić Kirin, Dom i svijet, O ženskoj kulturi pamćenja, Centar za ženske studije, Zagreb 2008., 231 str.

Renata Jambrešić Kirin svojim sustavnim istraživanjima historije i historiografije, s aspekta feminističke kritičarke, propituje "žensku povijest" (*herstory*) kao posljedicu patrijarhalnih rodni režima te se poigrava sintagmama "velike muške povijesti" i "male ženske svakodnevice", odnosno kulturnim ulogama žena i muškaraca u medijaliziranoj i performativnoj memoriji zajednice.

Autorica u knjizi *Dom i svijet: o ženskoj kulturi pamćenja* analizira povijest žena na ovim prostorima neprestano je ukrižujući s "politički opravdanom" mizoginijom socijalističkog, ali i tranzicijskog društva. Bilo da je riječ o partizankama, kažnjenicama na Golom otoku ili književnim egzilanticama njihov "službeni" tretman redovito ide u smjeru marginalizacije, simboličke ili doslovne dezintegracije, a kojima je dugoročna posljedica izostanak ženskih likova i subjekata u političkoj povijesti i kulturnom sjećanju. Osim odabirom teme Renata Jambrešić Kirin svoj feministički istraživački pristup ostvaruje i strategijom pisanja, kojom predstavlja osobni politički i poetički stav ne libeći se izazvati, kad je riječ o u nas još uvijek kontroverznom naracijama o prošlosti i oblicima društvenoga pamćenja, naša znanja i emocije. Već u prvome članku "Moderne vestalke u kulturi pamćenja Drugoga svjetskoga rata" autorica inovativno i provokativno predstavlja koncepte sjećanja, pamćenja i zaborava unutar kulturnih te političkih rituala i memorijskih gesti u SFRJ, u kojoj je Drugi svjetski rat simboličko središte za održavanje političkoga poretka. Prije svega je zanima rodni aspekt službene i osobne povijesti, koje se istodobno dopunjuju, ali i potiru u ideologijom konstruiranom prijeporu tradicionalnih i socijalističkih ženskih uloga. Svojevrsan "višak ženskog sjećanja", koji se opire kolektivnom pamćenju socijalističke revolucije posredovanjem heterogenih iskustava, Jambrešić Kirin suprotstavlja "manjku pamćenja žena" kao ravnopravnih sudionica te iste velike revolucije.

I sljedeće poglavlje, "Heroine ili egzekutorice? Partizanke u 1990-ima", usko je povezano s razdobljem Drugoga svjetskog rata, no u njemu autorica analizira književni, filmski i politički diskurs 1990-ih u Hrvatskoj, a koji se obrušava na žensko sudjelovanje u antifašističkom pokretu i prema kojemu su partizanke i antifašistice zapravo vještice bez doma i roda. Iza ovakvih pseudoumjetničkih prikaza žena kao krvožednih egzekutorica krije se, smatra autorica, politički napor za reafirmacijom tradicionalnih ženskih vrijednosti, odnosno remaskulizacijom nacije. Taj je napor nužan za održavanje konzervativnih političkih modela vladanja kojeg nije bio oslobođen ni socijalistički poredak jer se slični stavovi mogu pronaći u tekstovima partizana memoarista o ženama suborcima.

"Šalje Tito svoje na ljetovanje!": kažnjenice u arhipelagu Goli" zaokružuje ciklus tekstova vezanih uz socijalizam. Cinizam jugoslavenske komunističke vladavine ogleda se u dvostrukom odnosu spram žena. Dok je u deklarativno emancipacijskoj politici žena izjednačena s "muškarcima-drugovima", u praksi je i nadalje tretirana kao drugorazredna "drugarica". Najokrutniji primjer podcjenjivanja žena dogodio se na Golom otoku Svetom Grguru, gdje su bile smještene kaznionice za žene koje su, nakon političkog razlaza Jugoslavije i SSSR-a 1948. go-

dine, tamo završile pod optužbom državnih veleizdajnica. Antifeminizam komunističke vlasti, smatra Jambrešić Kirin, očituje se u činjenici da su mnoge tamo završile jer su bile supruge, kćeri ili sestre nepoćudnih drugova ili zato što nisu želje prokazati članove svoje obitelji ili prijatelje, ili pak stoga jer su bile obrazovane ili rođene u SSSR-u. Budući da su se kažnjavanje najčešće svodila na tjelesno maltretiranje povezano sa ženskom seksualnošću, koje je radikalno utjecalo na psihičku koherentnost i reproduktivnu sposobnost, ženski logori su bili mjesta stvaranja i oprobavanja biopolitike tadašnjeg sustava, ali i "budućih lokalnih genocidnih politika etničkog čišćenja". Ova godinama prešućivana epizoda komunističke torture nad ženama medijski je eksploatirana tek početkom 1990-ih, no i tada radi "prebacivanja krivnje za žrtve jugoslavenskog totalitarnog nasilja na staljiniste među komunistima, na komuniste među postkomunistima".

Poglavlje "Prognanice u nacionalnom kanonu: o egzilnoj ženskoj književnosti" analizira egzilantsku književnost međunarodno priznatih autorica (posebice Dubravke Ugrešić) koje raskidaju s romantičarskim, konzervativnim diskursom domoljublja, podrivajući patriotizam, esencijalno poimanje identiteta i materinji jezik kao njegove ključne odrednice. Međutim, problem nastaje kad neudomljenost elite književne nomadice postane jedina referentna točka za interpretaciju iskustva svih izbjeglih i prognanih, što je boljka domaćih ratnih egilantica-književnica. Ne upadajući u predvidljive zamke bivanja "za ili protiv" njih, Jambrešić Kirin pronalazi mjesta njihove lokalnopolitičke, ali i književne emancipacije, podjednako kao i "lažna" mjesta vremenskog, teritorijalnog i kreativnog diskontinuiteta.

Knjiga završava analizom suvremenih umjetničkih prerada društveno relevantnih problema, kao što su to globalna *CowParade* i lokalna *Sir i vrhnje* u tekstu "Mljekarice bez kralje parade: o ženskoj umjetnosti u zajednici". Oba su primjeri politički angažirane umjetnosti čiji naknadni "samostalni život" ponekad može izvnuti autorsku premisu. Posebice ako se odabir umjetničke teme preklapa s njezinom političkom manipulacijom, pa se tako feministička revalorizacija ženskog posla i bivanja mljekaricom u multimedijском projektu *Sir i vrhnje* umjetnice Kristine Leko poklopi s desničarsko konzervativnom krilaticom "EU nije cool, sir i vrhnje jesu" političke stranke SIN. Renata Jambrešić Kirin ovim tekstom pokazuje sve probleme koje afirmacija demokratičnosti, jednakopravnosti i ravnopravne različitosti mora proći ne bi li se ostvario "pravi" suživot čovjeka i čovjeka, pa onda u skladu s time i čovjeka s prirodom.

Knjiga sadrži 231 stranicu teksta, bogatu citiranu i iskorištenu literaturu, koja uključuje književne i memoarske tekstove kao i znanstvenu građu te imensko kazalo i sažetak na engleskome jeziku. Osim autoričina predgovora knjiga sadrži pet opisanih poglavlja, odnosno zasebnih znanstvenih članaka od kojih su neki bili prethodno objavljeni u znanstvenim časopisima i zbornicima.

Doprinos ove knjige znanstvenoj zajednici je višestruk. Od činjenice da je materijal pisan znanstvenim stilom koji odudara od suhoparne statističke argumentacije o vrsti i broju ženske traume u gotovo šezdeset godina hrvatske povijesti, do toga što je istodobno angažiran i visokoestetiziran, emancipacijski i nepovlađujući za žene, profesionalno ekskluzivan i društveno relevantan. Neki od tekstova revaloriziraju povijesne činjenice tako da ih više nećemo moći tumačiti bez referiranja na autoricu i njezine teorijske dosege. Riječ je o knjizi koja će zasigurno naći mjesto u popisu literature za obrazovanje povjesničara, etnologa, sociologa, politologa, ali i svih onih koji propituju prošlost vlastitoga doma i/li roda.

Tea ŠKOKIĆ